

Семенов А.М.,
Кандидат філософських наук,
доцент кафедри політології та публічного управління
ВНУ імені Лесі Українки,
Україна

ФІЛОСОФІЯ ТА ОСВІТА У ГЛОБАЛЬНОМУ КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ XXI СТОЛІТТЯ

«Якщо хтось змальовуватиме вам світ середини XXI століття,
і він скидатиметься на наукову фантастику,
це, напевно, буде неправдою.
Однак, якщо хтось описуватиме вам світ середини XXI століття,
і він не буде схожим на наукову фантастику,
- це явно неправда.
Ми не можемо мати певності щодо деталей,
але, єдине можна сказати напевно, - що зміни будуть».
Ю. Харарі [1; 324].

Фундаментальні, смислоутворюючі засади освітянської традиції у сучасному світі обумовлені подвійністю викликів щодо них самих, а саме: глобальними геополітичними трансформаціями після 80-х років XX століття та спробами пошуку та конструювання нової парадигми освіти у нововимірному соціокультурному просторі з початку третього тисячоліття.

Сучасний світ – транскордонний, гіпердинамічний, полівекторний та багатовимірний, такий що уявляється складною системою логіко-конструктивних матриць життя і соціальних трансформацій людини у всій її багатоманітності та різнобарвності життєпроявів. Ми живемо у феноменальну епоху феноменальних парадоксів: розробили і втілюємо технології майбутнього не уявляючи (не маючи можливості вийти з формату кантівської трансцендентності) минулого: жодна з чотирьох основних концепцій світотворення не є аксіомою, відповідно не може бути ні предистинацією ні похідною для моделі світоустрою). Окреслюючи та характеризуючи мультиполярність (синергетичну дисипативність), діалогічність та

трансгуманістичність глобальної соціальної динаміки у ХХІ столітті, виникають та формуються нові тенденції та стратегії аналізу, опису та прогнозування майбутнього людини у її фундаментальних засадничих онтологічних пріоритетах. Сучасний світ, як ніколи, вимагає подолання моновимірності, механіцизму і закликає до осмислення нових універсалій людського існування, де однією з найважливіших є формула глобального гуманістичного буття людини. Ще у 1974 році академік А.Сахаров у статті “Світ через півстоліття” писав, що одним з найбільш актуальних “надзавдань” є завдання здолати суперечності та диспропорції у загальноантропологічній, цивілізаційній перспективі. “Я вірю, що людство віднайде розумне рішення складного завдання здійснення величезного, необхідного і невідворотного прогресу із збереженням людського в людині та природного в природі” [2; 49].

При визначеній доступності і навіть можливості експлікації сучасної гуманітарної науки в її стандартно диференційованих дисциплінах – «сучасна соціологія, психологія, релігієзнавство, новітня історія чи ж історія Новітнього часу», - питання щодо сучасної філософії освіти є значно складнішим, оскільки потребує розуміння та характеристики сучасного мислення, сучасного світорозуміння та світовідношення, принципів та властивостей філософського самоаналізу у новому транскордонному, гіпердинамічному світі. Та й більше, філософія освіти так як і власне сама академічна філософія не виконують роль константи і терезів задля набуття статусної науково-педагогічної позиції. Варто, пригадати оцінку Мартіна Гайдеггера у праці «Вступ до метафізики»: «Філософія по суті несвоєчасна, належить до тих небагатьох речей, доля яких – ніколи не отримати відгомін у змінному «сьогодні», та й ніколи не наважитись на це. Там, де це відбувається, де філософія стає модою, там або ж немає істинної філософії, або ж вона витлумачується фальшиво і використовується для якихось чужих їй цілей повсякденності» [3; 95].

Новітня історія цивілізації виокремила і відповідну об’ємну площину новітніх антропосоціальних питань та проблем. Цивілізаційний простір і час,

який видавався (та й радше витлумачився як константа), зазнав видозмін як у сутнісному, так і в оціночному аспектах, свідченням чого є:

- інтеграція та реінтеграція спільнот та кордонів (від видозміни Старого світу та утворення ЄС до деколонізації та неконтрольованих економічних, політичних, релігійних внутрішніх та зовнішніх міграцій);

- трансформація світу як системи (від руйнування біполярності та дихотомічності світових систем до нової геополітичної карти світу, утворення новітніх економіко-політичних, військових та територіальних об'єднань);

- сутнісна та оціночна видозміна часу історії та цивілізацій (від еволюційно-ієрархічних моделей світоустрою до нелінійних феноменів порядку та хаосу, синергетики тощо);

- гіпердинаміка та транскордонність сучасного світу (від моновимірності та лінійності простору і часу до феноменів інформаційної та постінформаційної цивілізації, співіснування світоглядних та інструментальних цінностей);

- тотальна взаємоприсутність та взаємодоповнюваність фундаментально різних форм людського буття, свідомості та культури (релігія, філософія, наука, практика).

Власне це і окреслив у своїй роботі «21 урок для 21 століття» Ювал Харарі: «Людство втрачає віру в ліберальну оповідь, що домінувала в глобальній політиці впродовж останніх десятиліть, саме тоді, коли поєднання біо- й інформаційних технологій висуває нам найбільші виклики, з якими людство стикалось будь-коли» [1; 17].

З огляду на вищевикладене, можливо сформулювати перелік питань до тієї парадигми філософії та освіти, яку ми можемо спробувати змодельовати, а саме: чи є нагальною потреба у освіті без її осмислення, без філософії освіти? що є однією з найважливіших ознак її дієвості та дійсності? чи існує потреба у кардинальній реконструкції академічної філософської традиції і як інкорпорувати її у прагматику сучасного життя ? чи потрібно взагалі намагатись «корегувати» філософську думку, філософські напрямки та її

предметність? яке співвідношення гармонійно з'єднає класичний курс філософії із сучасної експлікацією техніки і технологій, штучним інтелектом, глобалістикою, та біофілософію, етикою геномних досліджень та етикою соціальної відповідальності? Зрештою, чи можливо позиціонувати філософію гуманізму як філософію світової інтеграції і який антропосоціальний вимір сучасної прагматичної освіти ?

Філософствування сьогодні постає як пошук нових, більш ефективних шляхів інтерпретації, конкретизації абстрактних уявлень, понять, як передумова відходу від спроб прямої екстраполяції складеного раніше знання на нові явища. Філософствування як форма руху в сфері всезагального не може вирішувати завдання синтезу, пошуку його міри, не конкретизуючи результати свого дослідження, не залучаючи до цього процесу інші науки, які насамперед мають своїм предметом сферу людської реальності. Філософії взагалі, як і філософії сьогодення, зокрема, не властиво і не може бути властиво ідейне, соціальне обґрунтування як керівництво до дії, їй не притаманні абсолютистські формули соціальної прагматики і утопії. І все ж саме за нею зберігається місце континуальної і водночас партикулярної традиції руху, світопереживання і світоосягнення, площини співпіставлення і сумніву, раціонального і ірраціонального. Сучасна філософія намагається втримати та відтворити фундаментальні, глибинні засади антропного принципу.

Людина не є закінченою істотою, а належить до всіх змін, пов'язаних з законами еволюції. Сьогодні вона не та, що була у минулому, і в майбутньому вона буде не така, як сьогодні. Філософія освіти майбутнього, у своїй метафілософській транскрипції виокремлює запити до людини майбутнього в її становленні, пошуку, життєтворчості та перспективі.

Філософія освіти майбутнього – це усвідомлення відповідальності за історію, теперішнє та прийдешнє, це унікальна можливість пошуку та відтворення нової глобальної гуманістичної формули життя людини, суспільства, цивілізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Харарі, Ювал Ной. 21 урок для 21 століття /Ювал Ной Харарі; пер. з англ. О. Дем'янчука. Київ: Форс Україна, 2018. 416 с.
2. Sakharov A. Mir, progress, prava cheloveka: Stat'i i vystupleniya. L.: Sov. pisatel', 1990. 128 s.
3. Martin Khaydegger. Vvedenie v metafiziku. Kiev, «Novyy krug», 1992, s. 88–109.